

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2021; 3(1), 1-22

First Submission

:Jan. 17, 2021

Revised Submission After Review

:Feb. 8, 2021

Accepted For Publication

:Feb. 8, 2021

Available Online Since

:Mar. 31, 2021

Research Article

China in the Struggle for Global Hegemony^a

Zekeriyya Akdağ^b

İlker Aktükün^c

Abstract

China, which entered a process of rapid economic development, has managed to become one of the world's largest economies. Continuing to grow economically, China is rising to a very central position in world production and trade. China has become the largest trading partner, investor and market for many countries. China's global visibility, which has accelerated its military modernization along with economic development, is increasing day by day. China's increasing global power and influence makes it one of the most powerful actor in the struggle for global hegemony. What kind of global role China will play will be crucial to understanding the political transformations in the global economy. It is wondered whether China, which has made significant progress in many power parameters, can establish a new hegemonic order. In this study, it has been emphasized China's ability to become a hegemonic power and its limits.

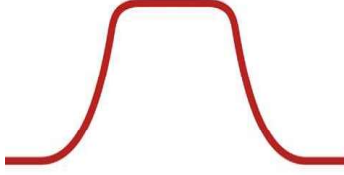
Key Words: China, Hegemony, Hegemonic Struggle, Hegemonic Power

Jel Codes: B14, F02, N15, O30, O53, P16

^a This paper has been updated and derived from the Ph.D thesis "Analyzing the Rise of China in the World-System in Terms of Hegemonic Cycles", supervised by İlker AKTÜKÜN.

^b Dr. Öğretim Üyesi, İnönü Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasi Tarih Anabilim Dalı, zekeriyya.akdag@inonu.edu.tr

^c Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Üniversitesi, SBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasi Tarih Anabilim Dalı, iaktukun@istanbul.edu.tr

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2021; 3(1), 1-22

İlk Başvuru

:17 Ocak 2021

Düzeltilmiş Makalenin Alınışı

:8 Şubat 2021

Yayın İçin Kabul Tarihi

:8 Şubat 2021

Online Yayın Tarihi

:31 Mart 2021

Araştırma Makalesi

Küresel Hegemonya Mücadelesinde Çin^a

Zekeriyya Akdağ^b

İlker Aktükün^c

Öz

Hızlı bir ekonomik kalkınma sürecine giren Çin, dünyanın en büyük ekonomileri arasına girmeyi başardı. Ekonomik büyümeye devam eden Çin, dünya üretiminde ve ticaretinde oldukça merkezi bir konuma yükselmektedir. Çin, çok sayıda ülkenin en büyük ticaret ortağı, yatırım kaynağı ve pazarı haline gelmiş bulunuyor. Ekonomik gelişmeyle birlikte askeri modernizasyonunu da hızlandıran Çin'in, küresel görünürlüğü gün geçtikçe artmaktadır. Çin'in artmakta olan küresel gücü ve etkisi, ülkeyi küresel hegemonya mücadelesinde en güçlü adaylardan biri yapmaktadır. Çin'in nasıl bir küresel rol oynayacağı, küresel ekonomi politik dönüşümlerin anlaşılabilmesi için büyük önem arz etmektedir. Birçok güç parametresinde önemli ilerlemeler kaydeden Çin'in, yeni bir hegemonya düzeni kurup kuramayacağı merak edilmektedir. Bu çalışmada, Çin'in hegemonik güç olabilme imkânı ve bunu sınırlayan etmenler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çin, Hegemonya, Hegemonik Güç, Hegemonya Mücadelesi

Jel Kodları: B14, F02, N15, O30, O53, P16

^a Bu çalışma 2019 yılında Dr. Öğr. Üyesi İlker AKTÜKÜN danışmanlığından hazırlanan “Dünya-Sistemde Çin'in Yükselişinin Hegemonya Çevrimleri Yönünden Analizi” adlı doktora tezinden güncellenerek türetilmiştir.

^b Dr. Öğretim Üyesi, İnönü Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasi Tarih Anabilim Dalı, zekeriyya.akdag@inonu.edu.tr

^c Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Üniversitesi, SBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasi Tarih Anabilim Dalı, iaktukun@istanbul.edu.tr

Giriş

Çin, bölgesel ve küresel güç dengeleri üzerinde önemli etkilere sahip olan bir ülke. Çin'in dönüşümü, küresel ekonomi politik değişimleri anlamak açısından önem taşıyor. Çin'in, birçok güç parametresinde ciddi bir gelişme göstermesinin tüm dünyayı doğrudan etkilediğini bugün her bakımdan görüyoruz. Çin'in küresel sistemde nasıl bir rol oynayacağı başta siyasi, ekonomik ve akademik çevrelerde son dönemlerdeki en önemli tartışma konularından biri. Çin, uluslararası sistemde yeni hegemonik güç olabilir mi? Çin'in küresel hegemonya mücadelesindeki yeri nedir? Çin'in sahip olduğu güç kabiliyetleri, uluslararası politika için ne gibi bir önem taşımaktadır? Çin, uluslararası sistemde nasıl bir rol oynayabilir? Bu sorulara son dönemde yanıt arayanların sayısı giderek artıyor.

Bu çalışmada, Çin'in yeni hegemonik güç olabilme imkanı ve bunu sınırlayan etmenler analiz edilmeye çalışıldı. Küresel hegemonya mücadelesinde belirleyici güç parametreleri bağlamında, Çin'in yeni bir hegemonya düzeni inşa edebilme kabiliyeti üzerinde duruldu ve Çin'in hegemonya mücadelesinde neden en önemli adaylardan biri olduğunun açıklanması amaçlandı.

Son dönemde, Çin'in uluslararası sistemde artan rolünü ele alan çalışmalar, büyük oranda, dünya düzeninde istikrarsızlığa yol açıp açmayacağı üzerine odaklanıyorlar. Önemli realist teorisyenler arasında yer alan John J. Mearsheimer, Çin'in yükselişinin barışçıl olamayacağını dile getirdi. Mearsheimer'a göre, Çin hızlı bir şekilde büyümeye devam ederse, ABD ve Çin'in savaş potansiyeli taşıyan bir yoğun güvenlik rekabetine girmesi muhtemel olacaktır (Mearsheimer, 2006: 160).

Liberal kuramcılardan G. John Ikenberry'e göre ise, Çin'in yükselişi, savaşa dönüşecek bir güç mücadelesine yol açmayacak olsa da, ABD'nin tek kutuplu pozisyonunu sona erdirecekti. Ikenberry, Çin'in artan küresel rolünün, Batı merkezli düzeni değiştiremeyeceğini dile getirmeye devam ediyor (Ikenberry, 2008).

Çin'in uluslararası sistemde artan rolüyle ilgili literatür, genel olarak, konuyu uluslararası düzen ve güvenlik çerçevesinde ele almaktadır. Ancak bu literatürün, Çin'in küresel hegemonya mücadelesinde hangi aşamada olduğunu açıklamada yetersiz kaldığını söylemek gerekiyor.

Uluslararası sistemde hegemonik güçlerin yükseliş ve düşüşlerini daha iyi açıkladığı için bu çalışmada, dünya sistemi teorisini merkeze alarak analiz yapılacaktır. Dünya sistemi teorisi, mevcut sistemin sonsuz sermaye birikimine dayanan kapitalist bir dünya ekonomisi olduğu tezi üzerine kuruludur. Hegemonyanın elde edilebilmesi için öncelikle üretim, ticaret ve finans alanında üstünlüğün elde edilmesi gerekmektedir. Bu üç alandaki üstünlüğün aynı anda elde edilebilmesiyle hegemonya konumuna gelinebilir. Bu göreceli üstünlük, ancak kısa vadeli sürdürülebildiği için, sürekli bir hegemonya çevrimi yaşanmaktadır (Wallerstein, 2005: 53-54). Dünya-sistemi yaklaşımının öncü teorisyenlerinden biri olan Immanuel Wallerstein, hegemonyayı, bir aktörün ekonomik, politik ve finansal üstünlükle birlikte askeri ve kültürel liderliğe de sahip olduğu durumlar için kullanıyor (Wallerstein, 2011b: 162).

Wallerstein'a göre kapitalist dünya ekonomisinde, hegemonyanın çözülmesini sağlayan temel neden, hegemonik gücün zayıflamasından ziyade, yeni güçlerin yükselişidir (Wallerstein, 2005: 53). ABD hegemonyası da, diğer hegemonyalar gibi, yeni güçlerin yükselişiyle aşınma yoluna girmektedir. Çin başta olmak üzere Doğu Asya ülkelerinin büyük bir atılım gerçekleştirmeleri, dünya sisteminin ekonomi politik ağırlık merkezinin Doğu Asya'ya kaymasına yol açmıştır. Batının dünya ekonomisindeki payı sürekli bir şekilde aşınırken, Asyalı ekonomiler giderek daha merkezi bir konuma yükselmektedirler.

Günümüzde sermaye birikiminin yoğunlaştığı en önemli odaklar; Kuzey Amerika, Avrupa ve Doğu Asya'dır. Bu odaklar arasında sermaye birikiminin merkez üssü ve dolayısıyla hegemonik güç olma konusunda şiddetli bir rekabet yaşanmaktadır. Bu küresel rekabette temel belirleyici parametreler; ülkelerin ekonomik güçleri, teknolojik güçleri, askeri güçleri ve yumuşak güçleri olacaktır. Bu çalışmada, bu dört parametre çerçevesinde Çin'in dünya sisteminde yeni hegemonik güç olabilme imkânı ve bunu sınırlayan etmenler analiz edilmeye çalışılacaktır.

1. Çin'in Ekonomik Gücü

19. yüzyıla kadar dünyanın en büyük ekonomileri arasında yer alan Çin, günümüzde bazı açılardan yeniden tarihteki rolüne benzer bir konuma yükselmiş bulunuyor. 1949 yılında kurulan Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) önemli bir ekonomik gelişme göstermiş olsa da, hızlı ekonomik büyümeye ancak 1978 yılında başlayan dışa açılma ve reform dönemiyle birlikte başladı. Uzun süre çift haneli büyümeyi sürdürebilen Çin, 2000'li yıllarda dünyanın en büyük ekonomileri arasına girmeyi başardı.

Tablo 1-1: Çin, ABD, Japonya, Hindistan ve Batı Avrupa'nın Dünya Ekonomisindeki Yeri, 1973-2001, (1990 Uluslararası Geary-Khamis Doları)

Ülke	1973 GSYİH	1973 Dünya Ekonomisindeki payı, %	2001 GSYİH	2001 Dünya Ekonomisindeki payı, %	GSYİH Büyüme Oranı % 1973-2001
Çin	740.048	4.6	4.569.790	12.3	6.72
ABD	3.536.622	22.1	7.965.795	21.4	2.94
Japonya	1.242.932	7.8	2.624.523	7.1	2.71
Batı Avrupa	4.096.456	25.6	7.550.272	20.3	2.21
Hindistan	494.832	3.1	2.003.193	5.4	5.12
Dünya	16.023.529	100	37.193.868	100	3.05

Kaynak: Maddison, HS-8: The World Economy, 1-2001 AD., p.259-261

Tablo 1-1'de görüldüğü gibi, 1973-2001 yılları arasında dünya ortalamasının iki katından fazla bir büyüme gerçekleştiren Çin'in, dünya ekonomisindeki oranı büyük bir yükseliş gösterdi. 1973 yılında Çin'in dünya ekonomisindeki payı yüzde 4.6 iken 2001 yılında bu pay yüzde 12.3'e yükseldi. Aynı dönemde ortalama yüzde 5.12'lik bir büyüme gerçekleştiren Hindistan, dünya ekonomisindeki payını yüzde 3.1'den yüzde 5.4'e çıkardı. Dünya ortalamasının altında bir büyüme gerçekleştiren Batı Avrupa, Japonya ve ABD'nin dünya ekonomisindeki konumlarında ise göreceli bir gerileme yaşandı. Aynı dönemde ABD'nin dünya ekonomisindeki payı yüzde 22.1'den yüzde 21.1'e, Japonya'nınki yüzde 7.8'den yüzde 7.1'e ve Batı Avrupa'nınki yüzde 25.6'dan yüzde 20.3'e düştü. ABD, Batı Avrupa ve Japonya'nın dünya ekonomisindeki paylarında göreceli bir düşüş yaşanırken, Çin ve Hindistan'ın paylarında önemli bir yükseliş meydana geldi.

Tablo 1-2: Dünya, AB, Doğu Asya-Pasifik, ABD, Çin, Hindistan, Japonya ve Hindistan'ın GSYİH Karşılaştırması 1980 - 2018 (Trilyon Dolar, Cari ABD Doları)

	Dünya	AB	ABD	Doğu Asya-Pasifik	Çin	Japonya	Hindistan
1980	11.219	3.862	2.857	1.812	191 (Milyar)	1.105	186 (Milyar)
1990	22.603	7.578	5.963	4.732	360 (Milyar)	3.133	320 (Milyar)
2000	33.581	8.910	10.252	8.281	1.211	4.887	488 (Milyar)
2010	66.036	17.009	14.992	16.935	6.087	5.700	1.675
2018	85.804	18.756	20.494	25.918	13.608	4.971	2.726

Kaynak: DataBank / World Development Indicators, GDP (Current US Dolar), The World Bank, 2019a, https://databank.worldbank.org/country/CHN/556d8fa6/Popular_countries, Erişim Tarihi: 06.10.2019

Tablo 1-2'deki verilere göre, dünya ekonomisi 1980 yılında toplam 11.2 trilyon dolarken 2018 yılında 85.8 trilyon dolara yükseldi. AB'nin ekonomik büyüklüğü, bu dönemde, 3.8 trilyon dolardan 18.7 trilyon dolara ve Doğu Asya-Pasifik Bölgesinin ekonomik büyüklüğü 1.8 trilyon dolardan 25.9 trilyon dolara çıktı. Aynı dönemde ABD'nin GSYİH'si 2.8 trilyon dolardan 20.4 trilyon dolara, Japonya'nın GSYİH'si 1.1 trilyon dolardan 4.9 trilyon dolara, Hindistan'ın GSYİH'si 186 milyar dolardan 2.7 trilyon dolara ve Çin'in GSYİH'si 191 milyar dolardan 13.6 trilyon dolara yükseldi. 1980-2018 yılları arasında dünya ekonomisinde yaklaşık 7.6 kat bir artış yaşanırken, AB'nin GSYİH'sinde 4.8 kat, ABD'ninkinde 7.1 kat, Doğu Asya-Pasifik Bölgesi'ninkinde 14.3 kat, Japonya'ninkinde 4.4 kat, Hindistan'ıninkinde 14.6 kat ve Çin'inkinde 71.2 kat artış görüldü. ABD, AB ve Japonya ekonomilerinde dünya ekonomisinin genelinden daha az bir artış meydana gelirken, Doğu Asya-Pasifik bölgesi dünya ekonomisinin genelinden oldukça üzerinde bir büyüme gerçekleştirdi. Doğu Asya'nın ekonomik büyümesinde en büyük paya, hızlı bir yükseliş gerçekleştiren Hindistan ve Çin sahipti. Çin, açık ara, diğer büyük ekonomik aktörlerden çok daha yüksek bir performans sergileyerek dünya ekonomik büyümesinin motor gücü haline geldi.

Tablo 1-3: Ekonomisi En büyük 10 Ülkenin GSYİH Sıralaması 2019-2023, Kişi Başına GSYİH Sıralaması 2019 (Uluslararası ABD Doları, Milyar)

Ülke	GSYİH 2019 (Nominal Milyar Dolar)	2019 Dünya %	2023 GSYİH	Kişi Başına GSYİH 2019 (Nominal)	Kişi Başına GSYİH Artışı %	Kişi Başına GSYİH 2019 Sıralaması
ABD	21,482.41	24.4	24,671	65,062	2.54	8
Çin	14,172.20	16.1	19,581	10,099	6.18	72
Japonya	5,220.57	5.93	5,908	41,418	0.94	26
Almanya	4,117.07	4.67	4,937	49,692	1.86	18
Hindistan	2,957.72	3.36	4,330	2,188	7.44	145
Fransa	2,844.70	3.23	3,364	43,500	1.62	21
İngiltere	2,844.91	3.19	3,257	42,036	1.49	23
İtalya	2,112.80	2.40	2,396	34,784	1.03	28
Brezilya	1,929.71	2.19	2,351	9,160	2.37	75
Kanada	1,820.36	2.07	2,322	48,601	2.05	19

Kaynak: Statistics Times, 2018, GDP Indicators 2018, , <http://statisticstimes.com/economy/projected-world-gdp-ranking.php>, <http://statisticstimes.com/economy/projected-world-gdp-ranking.php> Erişim Tarihi: 06.10.2019

Tablo 1-3'ün verilerine göre, 2019 yılında ABD nominal değerlerle 21,4 trilyon dolarlık GSYİH'si ile dünyanın en büyük ekonomisi konumunu sürdürmektedir. Çin ise 14,1 trilyon dolarlık GSYİH'si ile dünyanın ikinci büyük ekonomisi konumundadır. Japonya 5,2 trilyon dolar ile üçüncü, Almanya 4,1 trilyon dolar ile dördüncü ve Hindistan 2,9 trilyon dolar ile beşinci en büyük ekonomi oldu. 2023 yılında ABD'nin tahmini 24,6 trilyon dolarlık GSYİH'si ile yine en büyük ekonomi, Çin'in ise 19,5 trilyon dolar ile ikinci en büyük ekonomi konumunu sürdürmesi bekleniyor. 2019 yılında Çin ekonomisi nominal değerler bakımından ABD ekonomisinin yaklaşık yüzde 65'ine denk

iken, 2023 yılında yüzde 80'ine denk gelecektir. Çin ekonomisi, nominal değerler açısından hızlı bir şekilde ABD ekonomisiyle arasındaki açığı kapatmaktadır.

Nominal değerlerle kişi başına GSYİH değerlerine bakıldığında çok daha farklı bir tablo karşımıza çıkıyor. Tablo 1-3'de görüldüğü gibi, 2019 yılında ABD ekonomisi GSYİH sıralamasında birinci iken, 65 bin dolarlık kişi başına geliri ile dünya kişi başına GSYİH sıralamasında 8. sırada yer aldı. Nominal değerler açısından dünyanın ikinci büyük ekonomisi konumundaki Çin, kişi başına GSYİH da 10 bin dolar ile dünya sıralamasında 72. sırada yer aldı. Japonya kişi başına düşen gelir açısından dünya sıralamasında 25. sırada, Almanya 17. sırada ve Hindistan ise 145. sıradaydı. Her ne kadar diğer büyük ekonomiler de kişi başına düşen gelir sıralamasında gerileseler de, Çin ve Hindistan çok daha gerilere düşerek orta gelir ve alt gelir seviyesindeki ülkeler arasına giriyorlar. Fakat Çin ve Hindistan'ın kişi başına gelir artışı yüzde 6'ların üzerindeyken diğer büyük ekonomilerde bu oran genel olarak yüzde 3'ün altındadır. Mevcut eğilimin devam etmesi halinde, bu iki ülkenin, hemen olmasa bile zamanla arayı kapatması beklenmektedir.

Tablo 1-4: Satın Alma Gücü Paritesine (SGP) Göre GSYİH'si En Büyük 5 Ülke, 2019-2023 (Uluslararası ABD Doları, Milyar)

Ülke	SGP Göre GSYİH 2019	Dünya GSYİH'si İçindeki Payı %	SGP Göre GSYİH 2023
Çin	27,449.05	19.2	37,198
ABD	21,482.41	15.0	24,671
Hindistan	11,412.97	7.98	16,575
Japonya	5,806.72	4.06	6,380
Almanya	4,555.47	3.18	5,184

Kaynak: International Monetary Fund 2018, World Economic Outlook Database, 2018 <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weorept.aspx?pr.x>, <http://statisticstimes.com/economy/projected-world-gdp-ranking.php> Erişim Tarihi: 06.10.2019

Satın alma gücü paritesi (SAGP) ülkeler arasındaki fiyat farklılıklarını dikkate aldığından daha gerçekçi veriler sunar. IMF verileriyle oluşturulan Tablo 1-4'e göre, SAGP dikkate alındığında 2019 dünya GSYİH sıralamasında 27.4 trilyon dolar ile Çin birinci iken ABD 21.4 trilyon dolar ile ikinci, Hindistan 11.4 trilyon dolar ile üçüncü, Japonya 5.8 trilyon dolar ile dördüncü ve Almanya ise 4.5 trilyon dolar ile beşinci oldu. IMF'nin tahmini 2023 verilerine göre SAGP ile ülkelerin GSYİH'sinde artış meydana gelse de dünya sıralamaları değişmiyor. SAGP ile 2019 yılında ABD ekonomisi, Çin ekonomisinin yaklaşık olarak yüzde 78'ine tekabül ediyordu. 2023 yılında ise ABD ekonomisinin Çin ekonomisinin yaklaşık yüzde 66'sına denk gelmesi bekleniyor. SAGP'ye göre Çin ekonomisi, giderek ABD ekonomisiyle arasındaki farkı açmaktadır.

Tablo 1-5: Çin ve ABD'nin Satın Alma Gücü Paritesine Göre GSYİH'si, 2013,2014 ve 2018 Yılları (Cari Uluslararası Dolar, Milyar)

Ülke	2013	2014	2018
Çin	16.779	18.344	25.361
ABD	16.784	17.521	20.494

Kaynak: DataBank, World Development Indicators, The World Bank, GDP, PPP, 2019b, <https://databank.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/1ff4a498/Popular-Indicators>, Erişim Tarihi: 06.10.2019

Dünya Bankası verileriyle oluşturulan Tablo1-5 verilerine göre, SAGP baz alındığında 2013 yılında 16 trilyon dolar civarında ABD GSYİH'sini yakalayan Çin GSYİH'si, 2014 yılında 18 trilyon dolara çıkarak ABD'yi geride bıraktı. 2018 yılında ise Çin ekonomisi 25 trilyon dolar iken ABD ekonomisi 20 trilyon dolar hacmindeydi. SAGP'ye göre 2014 yılında ABD'yi geçerek dünyanın en büyük ekonomi konumuna yükselen Çin giderek arayı açıyor.

Tablo 1-6: Satın Alma Gücü Paritesine Göre Çin, Hindistan, ABD ve Avrupa'nın Dünya Ekonomisindeki Payları, 2016-2050, (%)

	GSYİH/Dünya, 2016, %	GSYİH/Dünya, 2050, %
Çin	18	20
Hindistan	7	15
ABD	16	12
Avrupa Birliği	15	9

Kaynak: PwC, 2017, The World in 2050: How will the Global Economic Order Change? 2017, 8

Tablo 1-6'da görüldüğü gibi, SAGP'ye göre 2050 yılında Çin'in dünya ekonomisindeki tahmini payının yüzde 20 dolaylarında olması bekleniyor. Hindistan'ın dünya ekonomisindeki payını yüzde 15'e çıkararak dünyanın ikinci büyük ekonomisi konumuna gelmesi tahmin ediliyor. ABD'nin dünya ekonomisindeki payı yüzde 12'ye gerileyerek dünyanın üçüncü büyük ekonomisi konumuna gerilemesi bekleniyor. Avrupa kıtasının da dünya ekonomisindeki payının yüzde 9'lara gerileyeceği tahmin ediliyor.

ABD ekonomisinin yükselişe geçtiği 1870'lerde dünya ekonomisindeki payı yüzde 8,8 iken 1913 yılında bu pay yüzde 18,9 oldu. ABD ekonomisinin bu dönemde dünya GSYİH artışına katkısı yüzde 25,9 iken İngiltere'nin katkısı sadece yüzde 7,7 idi. Çin ekonomisinin kalkışa geçtiği 1980'li yıllarda Çin'in dünya ekonomisindeki payı yüzde 4,9 iken 2020'li yıllarda yüzde 20'ler civarında olması bekleniyor. 1980'lerde ABD'nin toplam dünya ekonomik büyümesine katkısı yüzde 21 iken Çin'in katkısı yüzde 12 dolaylarındaydı. 1990-2002 döneminde Çin'in dünya ekonomik büyümesine katkısı yüzde 27,1 iken ABD'nin katkısı yüzde 21 oldu (Hu, 2007: 6). Bu dönemde ABD'nin katkısı yüzde 18 ve Hindistan'ın katkısı yüzde 7 oranındaydı. 2003-2013 yılları arası dönemde ise Çin'in dünya ekonomik büyümesine katkısı yüzde 31'e yükselirken, Hindistan'ın katkısı yüzde 11'e yükseldi. Aynı dönemde ABD'nin katkısı yüzde 8 ve Avrupa Birliği'nin katkısı yüzde 6'ya geriledi (Minqi, 2017: 11). Dünya ekonomisinin büyümesine ABD ve ABD'nin katkısı azalma eğilimindeyken Çin ve Hindistan başta olmak üzere Doğu Asya ekonomilerinin katkı paylarının yükseldiği bütün istatistiklere yansıyor.

2008 küresel krizinden Batılı ekonomiler büyük ölçüde etkilenirken Çin başta olmak üzere Doğu Asyalı ekonomiler büyümeye devam ediyordu. Küresel ekonomik krize rağmen 2009-2018 arası dönemde Çin, yüzde 139'luk bir büyüme gerçekleştirebilmeyi başardı. Hindistan da bu dönemde yüzde 96 oranında bir büyüme gerçekleştirdi. ABD ekonomisi ise bu dönemde yüzde -2 dolaylarında bir küçülme gösterirken, ABD ancak yüzde 34 oranında bir büyüme gerçekleştirebildi (Mead, 2019). ABD, 2000'li yılların sonlarına kadar dünya ekonomisi açısından istikrar sağlayan ana güç konumundaydı. 2008 krizinden sonra ise Çin, küresel ekonomik büyümenin motor gücü

konumuna yükseldi (Minqi, 2017: 13). Krize rağmen ekonomik büyümesi devam Çin, dünya ekonomisindeki ağırlığını giderek arttırıyor.

Çin imalat sanayisinde 2010 yılında Amerika'yı geçerek dünya üretiminde birinci sıraya yükseldi. İngiltere'nin imalat sanayisindeki üstünlüğünü 19. yüzyılın sonlarında devralan ABD, yüzyıldan uzun süren bu üstünlüğünü Çin'e devretmek zorunda kaldı (Jacques, 2016: 608). 2010 yılında ABD'nin imalat sanayisindeki üretimi 1.8 trilyon dolar seviyesindeyken, Çin'inki 1.9 trilyon dolar değerindeki oldu. 2017 yılına gelindiğinde ise ABD'nin imalatı 2.1 trilyon dolar civarında iken, Çin'inki 3.5 trilyon dolar seviyesine ulaştı. Dünya toplam imalatı aynı yıl 13.1 trilyon dolar seviyesindeydi (WorldBank, 2020). Çin, 2017 yılında, dünya üretiminin yüzde 25'inden fazlasını gerçekleştirdi.

Çin, 2010'lu yıllarda dünyanın en büyük mamul mal üreticisi ve en büyük ihracatçısı konumuna geldi. Dünya ithalatında ABD'yi geçemese de çok büyük bir ithalatçı konumuna yükseldi. Çin'in dış ticareti 2010'lu yıllarla birlikte çok büyük bir küresel kaplama alanına sahip oldu. 1990'larda Doğu Asya'da az sayıda ülkenin en büyük ticaret ortağı olan Çin, 2010'larda Doğu Asya başta olmak üzere çok sayıda ülkenin en büyük ticaret ortağı haline geldi. Çin'in dış ticaretinin, benzer şekilde genişlemesine devam etmesi halinde, bütün dünyada artan sayıda ülkenin en büyük ticaret ortağı haline gelmesi kaçınılmazdır (Jacques, 2016: 528).

Dünya sıralamasında ilk 10'a girebilmelerine rağmen Çin bankaları, küresel ölçekte rekabet etme yeteneğinden hala uzaklar. Finansal sistem, uluslararası rekabetten korunan, büyük oranda devlet tarafından yönetilen talimat ve desteğe dayalı kurumlar üretmiştir (Walter and Howie, 2013: 106). Çin'in finansal sistemi, sermaye hareketlerindeki kısıtlamalar nedeniyle dünyanın diğer büyük ekonomileri ile rekabet edebilir konumda değildir. Sermaye hareketleri üzerindeki kısıtlamalar, Çin'in dünya finansal sisteminin gelişimini yönlendiren kurum ve süreçlerine de bütünüyle dâhil olmasını engelliyor (Oktay, 2017: 337-38). Dünya ekonomisinde ve ticaretinde oldukça önemli bir konuma yükselen Çin'in, dünya finansal sistemi ile ilgili gelişmeleri yönlendirecek konumda olmaması, ülkenin küresel rolünü sınırlandırılan bir etken olarak ortaya çıkıyor.

ABD, Almanya ve Japonya, birlikte, dünya ticaretinin üçte birinden daha fazlasını gerçekleştirdiği 1970'li yıllarda, dünya ticareti, genel olarak bu üç ülke başta olmak üzere sınırlı sayıda ülkenin tekelindeydi. Doğu Asya başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin ağırlığının sürekli bir biçimde artmaya başladığı 1990'lı yıllarda ise dünya ticaretinin aktörleri giderek çeşitlenme gösterdi. 2000'lerin sonlarına doğru Almanya ve Japonya'yı geride bırakan Çin, ABD'den sonra ikinci en büyük ticaret ortağı konumuna yükseldi (Raid, 2012: 5-6). IMF verilerine göre, dış ticaret akışlarının büyüklüğü ve çokluğu açısından Çin, 1999'da dünyada 9. sıradayken 2009'da ABD'nin önünde birinci sıraya yükseldi. Çin, ABD ile birlikte sistemik olarak en önemli ticaret merkezlerinden biri haline geldi. Çin, sadece ticaretin hacmi açısından değil, en büyük ticaret ortaklarının sayısının artışı bakımında da oldukça önemi bir konuma yükseliyor. 2010 yılında bölgesel ve küresel bir tüketici olarak Japonya'yı geçen Çin, giderek daha stratejik bir ihracat rotası haline geldi (Raid, 2012: 9). 1980'lere kadar dünya ekonomisinden neredeyse yalıtılmış bir konumda olan Çin, 2010'lu yıllarda dünya ekonomisi için sistemik önemi en yüksek ekonomilerden birisi haline geldi.

Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) 2001 yılında girişinden önce ABD, dünya ihracatında rakipsiz konumdaydı. Çin'in etki sahası yalnızca Kuzey Kore, Vietnam ve Moğolistan gibi yakınca çevresi ile İran, Libya ve Küba gibi Batı tarafından dışlanmış ülkelerle sınırlıydı. DTÖ'ye girişle birlikte Çin'in dönüşümü oldukça hızlandı. 2005 yılında Çin, neredeyse tüm Asya kıtasının en önde gelen ihracatçısı konumuna geldi. Çin ihracatı, Avrupa kıtasında istikrarlı bir ilerleme kaydederken, Afrika artan bir şekilde Çin'in etki sahasına girmeye başladı. 2010'lara doğru eski dünyanın geri kalanının büyük bir çoğunluğu Çin imalatının cazibesine karşı koyamaz duruma

geldi. Hatta ABD'nin yakın müttefikleri olan İngiltere, Fransa, Avustralya ve Yeni Zelanda da, Amerika'dan satın aldıklarından daha fazlasını "dünyanın fabrikası" haline gelen Çin'den alıyorlardı. ABD'nin arka bahçesi olan Güney Amerika'da da Çin, önemli başarılar elde etmeye başladı. 2018 yılında ise Çin'in ihracatta yükselmekte olan baskın olma dalgası Güney Amerika'nın büyük çoğunluğunu etkisi altına aldı. Çin, dünya çapında çok sayıda ülkenin en önde gelen tedarikçisi konumuna gelmiş bulunuyor. Bundan dolayı dünya ticareti giderek artan bir şekilde çok kutuplu olmaktan ziyade tek kutuplu olmaktadır (Johnson, 2019a). 2018 yılının ilk yarısında, Çin'in ABD'den daha fazla ihracat yaptığı ülke sayısı 174 iken, ABD'nin Çin'den daha fazla ihracat yaptığı ülke sayısı 51'di (Johnson, 2019b). Dünya ticaret dengelerinde günümüzde yaşanan dönüşüme benzer bir değişim 20. yüzyılın başlarında ABD ve İngiltere arasında yaşandı. Birinci Dünya Savaşı'nın arifesinde, 1913 yılında, ABD neredeyse dünya ihracatında İngiltere'yi yakaladı. 1959 yılında ise ABD'nin ihracatı İngiltere'ninkinden yüzde 87 daha fazlaydı (Johnson, 2019a). Dünya ihracat pazar payında, 20. yüzyılda ABD'nin hızlı bir şekilde İngiltere'yi geçmesine benzer şekilde, 21. yüzyılda Çin de ABD'yi geçmektedir. Çin dünya üretiminde ve ticaretinde oldukça merkezi bir konumuna yükselmiş bulunuyor.

21. yüzyılı şekillendiren en önemli faktörlerden biri, yükselmekte olan Çin ve Hindistan'ın uluslararası sistemin büyük aktörleri arasına girmesidir. Bir diğeri ise, Asya-Pasifik bölgesinin öncü ekonomik bölge konumuna yükselmesidir. Uluslararası sistemde önemli yapısal bir değişim yaşanmaktadır. Küresel güç dengesi özellikle Asya'ya doğru değişmektedir (Scott, 2008: 109).

Kapitalist dünya ekonomisi, sürekli bir biçimde daha karmaşık bir yapıya dönüştüğünden, hegemonya konumundaki gücün sistem üzerinde kontrolü de, hızlı bir şekilde aşınmaktadır. Böylece mevcut hegemonik güç yerini, zamanla daha karmaşık hale gelmiş olan sistem üzerinde kontrolü yeniden tesis edebilmek için yeterli kaynaklara sahip olan, yeni bir güce bırakmaktadır. Dünya ekonomisinin merkezi olma konumu sürekli bir biçimde daha zengin, daha büyük ve daha geniş kaynaklara sahip yükselmekte olan yeni merkezlere geçmektedir.

Çin, 2010'lu yıllarla birlikte dünya üretiminde ve ticaretinde oldukça merkezi bir konuma yükselmiş bulunuyor. Küresel ekonomik bir aktöre dönüşen Çin, dünyanın en büyük üreticisi, ihracatçısı ve döviz rezervlerinin sahibi ülkesi konumundadır. Çin, dünya ticaretindeki artan gücü sayesinde, çok sayıda ülkenin en büyük ticaret ortağı, en büyük pazarı ve en büyük dış yatırım kaynağı olma konumuna gelmiştir. Sahip olduğu ekonomik kaynaklar bakımından, Çin'in en yakın rakipleri ABD ve Avrupa Birliği'dir. Japonya, Rusya ve Hindistan ekonomik kaynaklar açısından, bu aktörlerin oldukça gerisindedir. Kapitalist dünya ekonomisinde çevreden yarı-çevreye doğru bir sıçrama gerçekleştiren Çin, artık dünya sisteminin merkezine yükselme çabasıdadır.

Dünya sistemi analizcilerine göre hegemonya; üretim, ticaret ve finans alanındaki eş zamanlı üstünlüktür. Çin, dünya üretim ve ticaret hacminde, 2010 yılından itibaren, öncü bir konuma yükseldi. Fakat ülkenin finans gücü açısından aynı şeyi söylemek mümkün değil. Çin'in küresel bir hegemonya kurmasında üretim ve ticaret hacmindeki liderliğinin yanında, finans alanında da lider olması gerekmektedir. Sahip olduğu ekonomik kaynaklar Çin'i, giderek daha karmaşık hale gelen dünya ekonomisinde kontrolü sağlamak için, en büyük potansiyele sahip olan aktör konumuna getirmektedir. Çin'in sahip olduğu ekonomik kaynaklar, ülkeyi küresel hegemonya mücadelesinde en önemli adaylardan biri haline getirirse de tartışmayı bitirecek konumda değildir.

1.1. Renminbi'nin Uluslararası Kullanımı

En önemli dolaylı hegemonya araçlarından biri, ülke parasının uluslararası geçerli para olmasıdır. Çin'in dünya ekonomisindeki, üretimindeki ve ticaretindeki merkezi konumuna rağmen, son zamanlara kadar, Çin parası Renminbi'nin herhangi bir uluslararası rolü ve varlığı mevcut

değildi. Çin hükümetinin sermaye hareketleri üzerindeki kontrolü, Renminbi'nin bir uluslararası para olmasını büyük oranda engelliyordu. 2008 yılında başlayan küresel finans krizi, Çin'in bu temel stratejisini gözden geçirmesine yol açtı. Çin, Renminbi'nin uluslararası kullanımını arttırmak için sermaye hareketleri üzerindeki kısıtlamaları tedrici olarak kaldırmaya başladı.

2008 yılından sonra Çin'in 23 ülke ve bölgeyle döviz takas anlaşmaları imzalaması, Renminbi'nin uluslararası kullanımının giderek arttığını göstermektedir (Chin, 2017: 167). 2013-2017 yılları arası dönemde, Renminbi cinsinden ticaret ödemeleri yaklaşık olarak altı katına çıktı. 2013 yılında Euro'nun küresel ödemelerde kullanımı bir önceki yıla göre yüzde 44,04'den yüzde 40,7'ye düşerken, Renminbi'nin kullanımı yüzde 171 arttı (Chin, 2017: 169).

2015 yılında Çin para birimi Renminbi IMF'nin SDR (Özel Çekme Hakları) para sepetine eklendi. Renminbinin, IMF'nin SDR havuzuna katılan beşinci para birimi olması, Çin'in küresel ekonomide artan önemini göstergesidir (Kroeber, 2017: 203). IMF'nin bu kota reformu kararının 26 Ocak 2016'da yürürlüğe girmesiyle Çin, IMF'deki oy payı büyüklüğü açısından ABD ile Japonya'dan sonra üçüncü sıraya yükseldi. 2017 yılında Çin'in IMF'deki oy payı yüzde 6.09, ABD'ninki yüzde 16.52, Japonya'nınkiyse yüzde 6.15'ti. 2013 ortalarında 3.5 trilyon doları bulan döviz rezervi, Çin'i, dünya tarihinin gelmiş geçmiş en büyük rezervlerine sahip ülkesi konumuna getirdi (Helleiner and Kirshner, 2017: 13-15).

Kredi derecelendirme şirketi Fitch'in analistlerinden MacCormack, ABD yönetiminin mevcut politikalarının devam etmesinin dolarının küresel rezerv para olma statüsünü aşındırmakta olduğuna dikkat çekiyor. Doların uluslararası konumunu zayıflatan etmenlerin başında ekonomik yaptırımlar ve korumacı ticaret girişimleri gelmektedir. ABD'nin, çeşitli nedenlerle 6300 kişi ve kurumun yanında 20'den fazla ülkeye finansal yaptırımlar uyguluyor olması, bu alanlarda doların kullanımı yerine alternatif paraların kullanılmasını teşvik ediyor. Ülkelerin ellerinde tuttıkları döviz rezervlerinde doların payı, 2001-2018 yılları arasında yüzde 73'ten yüzde 62'ye düştü (MacCormack, 2019).

Yakın dönemde doların uluslararası tahakkümünün yıkılması oldukça zor olacaktır. Dolar 2008 yılında başlayan finans krizinde dahi güvenli liman statüsünü muhafaza edebildi (Chin, 2017: 168). 2016 yılında küresel ödemelerin yüzde 46.89'u ABD doları, yüzde 30'u Euro, yüzde 4.28'i Japonya Yen'i ve yüzde 1.32'si Yuan cinsindedir. 2018 yılı için uluslararası ödemelerin yüzde 41.71'i ABD doları, yüzde 37.42'si Euro, yüzde 4.30'u Japon Yen'i ve yüzde 0.98 Yuan ile yapıldı (SWIFT, 2018). 2019 yılında ise Çin parasının uluslararası ödemelerde kullanım oranı yüzde 1.8'di (SWIFT, 2019).

Çin'in dünya ekonomisindeki, ticaretindeki payı ve dış finansal gücü göz önünde bulundurulduğunda, ülkenin, uluslararası para meselelerinde önemli bir potansiyele sahip olduğu söylenebilir. Çin'in, Doğu Asya bölgesi başta olmak üzere, çok sayıda ülkenin en büyük ticaret ortağı haline gelmesi, zamanla bu ülkelerin ticaretlerinin büyük bir kısmını Renminbi ile yapması ve Renminbiyi rezerv para birimi olarak tercih etmeleri muhtemeldir. Çin'in finansal sistemindeki eksikliklerini gidermesi, Renminbinin, uluslararası kullanımını arttıracaktır. Renminbi, hâlâ küresel ödemelerde oldukça düşük hacme sahip. Dünyanın döviz rezervlerinin hâlâ büyük bir çoğunluğu dolar cinsindedir. Dolar, 2008 yılında başlayan finans krizinde dahi, güvenli liman statüsünü muhafaza edebildi. Mevcut koşullar devam ettiği sürece Renminbinin önemli bir uluslararası para birimi olma şansının sınırlı olduğu söylenebilir.

2. Çin'in Teknolojik Gücü

Küresel hegemonya mücadelesinde en belirleyici faktörlerden biri ülkelerin teknolojik güçleridir. Çin'in son yıllarda uyguladığı endüstri politikalarının temel hedefi, ülke ekonomisini

düşük teknoloji imalatın merkezi olmaktan çıkarıp, küresel yenilikçiliğin merkezi haline getirmektir. Çin, 2020’li yıllarda yenilikçiliğin en büyük merkezi ve 2050’de de yenilikçiliğin lideri konumuna gelmeyi hedefliyor. Bilimsel ve teknolojik ilerlemenin, Çin’in ekonomik gelişmesine yüzde 60’ın üzerinde katkı sağlaması bekleniyor. Ülkenin yabancı teknolojiye yüzde 50 dolaylarında olan mevcut bağımlılığının yüzde 30’a ve daha altına indirilmesi amaçlanıyor. Araştırma ve geliştirme için yapılan harcamalar kademeli olarak GSYİH’nın yüzde 2.5’ine yükseltilmesi hedefleniyor. Uzay programları, havacılık, imalat, yenilenebilir enerji, bilgisayar ve fen bilimleri araştırma-geliştirmede öncelikli alanlar olarak belirlenmiş bulunuyor (Tüter, 2018: 154-155). Çin, 2015 yılında endüstri teknoloji açısından hayati önem taşıyan “*Made in China-2025*” üretim stratejisini benimsedi. Bu strateji, Çin üretim sektörünün kalite ve teknolojik altyapısını geliştirmek için uygulanacak bir seri programdan oluşuyor (Kroeber, 2017: 79). Almanya’nın “Endüstri 4.0” planını örnek alan strateji, Çin endüstrisini daha ileri bir seviyeye yükseltme amacı taşıyor. Stratejinin temel önceliği, ülkenin üretim endüstrisini daha yenilikçi bir yapıya kavuşturulmasıdır (Cai, 2017: 8). Çin, düşük ücretli işgücüne dayalı üretim yerine giderek daha fazla yeniliğe dayanan bir üretim zinciri inşa etme arayışında.

2019 yılı *Global 2000* listesinde ABD, 575 şirketle en çok sayıya sahip ülke konumundayken, Çin ve Hong Kong toplamda 309 şirketle ikinci sırada yer alıyordu. Listede Japonya 223 şirketle üçüncü, İngiltere 82 şirketle dördüncü, Güney Kore 62 şirketle beşinciydi. 2003 yılı *Global 2000* listesinde ABD 776 şirketle zirvede yer alırken Çin ve Hong Kong yalnızca 43 şirkete sahipti. 2018 yılında 291 şirketle listedeki yerini alan Çin, 2019 yılında bu sayıyı 309’a çıkarabilmeyi başardı (Murphy; Ponciano; Hansen and Touryalai, 2019). 2003-2019 yılları arasında Çin, *Global 2000* listesindeki şirket sayısını yedi kattan fazla arttırabilmeyi başarırken, ABD’nin listedeki şirket sayısı 776’dan 575’e geriledi. Yakın gelecekte, Çin’in ABD ile arasındaki farkı kapatıp geçmesi ve Doğu Asyalı ekonomilerin de Batılı ekonomileri geride bırakması bekleniyor.

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü’ne (WIPO) göre Çin, Güney Kore’yle birlikte 2015-2017 yılları arasında alınan patentlerin yüzde 20’sini alarak en büyük yükselişi gerçekleştiren ülkeler oldular. Bu iki ülkenin 1990-1999 yılları arasında aldığı patentlerin oranı yüzde 3’ün altındaydı (WIPO, 2019c: 9). WIPO’ya göre, 2018 yılında marka başvurularında 8.825 başvuru ile ABD birinci sırada yer alırken, 7.495 başvuru ile Almanya ikinci, 6.900 başvuru ile Çin üçüncü, 4.490 başvuru ile Fransa dördüncü, 3.364 başvuru ile İsviçre beşinci sırada yer alıyordu. Çin’in başvuruları bir önceki yıla göre yüzde 7.9 oranında bir artış gösterdi (WIPO, 2019a). 2018 yılı için dünya markalaşma sıralamasında ilk üçü oluşturan ABD, Almanya ve Çin arasında çok az fark bulunuyor. Diğer büyük ekonomilere göre daha hızlı bir yükseliş gösteren Çin’in, yakın gelecekte bu alanda da öncü olması muhtemel.

WIPO verilerine göre, 2018 yılında dijital iletişim alanında patent başvurularının yüzde 18.4’ünü yapan Çin, bu alanda dünyada birinci oldu. Bilgisayar teknolojilerinde ise başvuruların yüzde 13.1’ini yaparak dünyada ikinci sırada yer aldı. Elektrikli makine, cihaz ve enerji alanında ise başvuruların yüzde 6.5’ini yaparak bu alanda üçüncü oldu (WIPO, 2019b). Çin’in Huawei şirketi, 2018 yılında 5.405 başvuru ile en çok patent başvurusu yapan şirket oldu. Çin şirketi ZTE ise 2.080 başvuru ile beşinci sırada yer aldı (WIPO, 2019a). Huawei, özellikle 5G teknolojilerinde şu anda dünya lideri konumunda bulunuyor. Huawei kurucusu Ren Zhengfei, 5G alanında en yakın rakiplerinin oldukça ilerisinde bulduklarını dile getiriyordu. Rakip firmaların iki üç yıllık bir süre zarfında dahi kendilerini yakalayamayacaklarını belirtiyordu (Bloomberght, 2019). Bilgi iletişim teknolojileri ve hizmetleri sektörü, günümüz kapitalist dünya ekonomisinde en hızlı büyüyen ve en çok artı değer yaratan sektörü olarak görülüyor. Çin, bu alanda oldukça iddialı bir konuma yükseldi.

Çin’in endüstriyel teknolojideki konumunu gösteren önemli bir husus da, kendi sektöründe dünya lideri konumunda olan Çinli şirket yok denecek kadar az olmasıdır. Bazı Çinli şirketlerin yüksek satış hacmine sahip olması, kalite veya teknoloji liderliğinden ziyade, Çin pazarının

büyükliğünden kaynaklanıyor. Çin bu yönden diğer gelişmiş ülkelerden farklılık gösteriyor (Kroeber, 2017: 329-330). Büyük çabalara rağmen Çin, dünyanın lider yarı konduktör endüstrisini kurma şeklindeki hedefini gerçekleştirmekten hala uzak. Bugün bile ileri teknoloji gerektiren mikroçiplerinin büyük çoğunluğunu yakın çevresinden ithal ediyor. Dolayısıyla küresel teknoloji alanında Çin ancak kısmi bir güç konumunda bulunuyor (Shambaugh, 2016: 180). Çin endüstriyel teknoloji alanında büyük bir gelişme göstermesine rağmen henüz teknoloji lideri konumuna gelememi. Bu görüntüsüyle, Çin büyük oranda başkaları tarafından taklit edilen bir ülke konumundan uzaktır.

Çin'in küresel rekabet mücadelesinde en önemli avantajı, Çinli işçilerin maliyetinin, ABD'li işçilerinkinden düşük olmasından ziyade, Çinli mühendis ve fabrika yöneticilerinin maliyetinin, ABD'li muadillerinin yüzde 35'ine ya da daha azına denk gelmesidir. Çin'de büyük bir hızla artan mühendis, bilim adamı ve teknisyen sayısı ülkenin yüksek kalifiyeli bir insan kaynağına sahip olmasına yol açıyor. Toplumsal işbölümü giderek bilgi-yoğun üretim doğrultusunda gelişim gösteriyor. 2003 yılında Çin'in ar-ge faaliyetlerine harcadığı paranın yaklaşık beş kat fazlasını harcayan ABD'deki araştırmacı sayısı 743 bin iken Çin'de bu rakam 1.3 milyondur. 2000'li yıllarda ABD, Japonya ve Avrupa Birliği'nde araştırma ve geliştirme harcamalarındaki artış oranı ortalama yüzde 4-5 civarında iken Çin'de bu oran yüzde 17 seviyelerindeydi (Arrighi, 2009: 367-368). Çok-uluslu şirketlerin büyük bir çoğunluğunun araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin bir kısmını Çin'e kaydırması, ülkedeki yüksek vasıflı işgücünün bol ve ucuz olmasından kaynaklanıyor.

Çin'deki araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde çalışan insan sayısı 2012 yılında 2 milyonun üzerinde iken, Japonya'da bu sayı 887 bin, Almanya'da 530 bin, ABD'de ise 442 bin, Güney Kore'de 401 bin ve Rusya'da 372 bin dolaylarındaydı (OECD, 2019b). Çin ar-ge faaliyetlerinde çalışan araştırmacı sayısı bakımından da dünyada açık ara önde yer alıyor. Çin kendisinden sonra gelen Japonya, Almanya ve ABD'nin toplamından daha fazla araştırmacıya ev sahipliği yapmaktadır.

2011 yılında bilim ve mühendislik alanında Çin'de 27.000'den fazla doktora mezuniyeti verilirken bu rakam ABD'de 24.792'di. Tüm disiplinlerde doktora mezuniyet oranı Çin'de 2014 yılı için yüzde 2.2 gibi bir düzeye erişmiş bulunuyor. Bu oran, Çin'in Danimarka (2.2) ve Avusturya (2.1) gibi ülkelerin seviyesini yakaladığını gösteriyor (OECD, 2014: 40). Bilim ve mühendislik alanında doktoralı insan sayısı bakımından uzun süredir öncü olan ABD'yi geride bırakan Çin, bu alanda açık ara önde yer almaktadır.

Çin, ar-ge harcamalarını sürekli bir biçimde arttırarak ileri teknoloji kapasitesini geliştirmeye çalışmaktadır. 1991 yılında 13,4 milyar dolar olan ar-ge harcamaları, 2009'da 188 milyar dolara, 2016 yılında ise 410 milyar dolara yükseldi. Çin ar-ge harcamalarında 1991 yılında 8. sırada yer alırken 2009 yılında Japonya'yı geçerek ikinci sıraya yükseldi. 1991 yılında ar-ge harcamalarının GSYİH'ye oranı Çin'de 0.72 iken, ABD'de bu oran 2.5 ve Japonya'da ise 2.7 idi. 2015 yılına gelindiğinde ise Çin'in ar-ge harcamalarının GSYİH'ye oranı 2.07'ye yükseldi. Çin 2020'li yıllarda ar-ge harcamalarının GSYİH'deki payını yüzde 2,5 düzeyine çıkarmayı planlıyor. Çin 2016 yılında küresel ar-ge harcamalarının yaklaşık yüzde 20'sini gerçekleştirdi (China Power, 2020). Çin'in ar-ge harcamaları, 1991 yılından 2016 yılına kadar yaklaşık 30 kat bir artış gösterdi.

OECD verilerine göre, Çin'in ar-ge harcamalarının GSYİH'sine oranı 2017 yılında yüzde 2.1 düzeyindeydi. Bu oran, Güney Kore'de yüzde 4.6, İsrail'de yüzde 4.5, Tayvan'da yüzde 3.3, İsveç'te yüzde 3.3, Japonya'da yüzde 3.2, Danimarka'da yüzde 3.1, Almanya'da yüzde 3, ABD'de yüzde 2.8, Belçika'da yüzde 2.6, Fransa'da yüzde 2.2, İngiltere'de yüzde 1.7, Kanada'da yüzde 1.6 ve Rusya'da yüzde 1.1'di. 2017'de 483 milyar dolar ar-ge harcaması yapan ABD, bu alanda uzun süre olduğu gibi zirvede yer aldı. Çin 442 milyar dolar harcama ile ABD'yi yakında takip etti. Japonya 155 milyar dolar ile üçüncü, Almanya 110 milyar dolar ile dördüncü, Güney Kore 84 milyar

dolar ile beşinci, Fransa 55 milyar dolar ile altıncı, İngiltere 43 milyar dolar ile yedinci ve Rusya 38 milyar dolar ile sekizinci sırada yer aldı. Çin Ar-Ge harcamalarının GSYİH içindeki oranını 2002 yılında yüzde 1'in üzerine, 2014 yılında yüzde ise 2'nin üzerine çıkarabilmeyi başardı. Çin, 2009 yılında 187 milyar dolar ar-ge harcaması yaparken, Japonya 138 milyar dolar, ABD ise 411 milyar dolar harcama yapıyordu (OECD, 2019a). Çin günümüzde Japonya, Almanya ve Güney Kore'nin toplamında daha fazla Ar-Ge harcaması yapıyor. Çin'in ar-ge harcamalarının GSYİH'sine oranını yüzde 2'nin üzerine çıkarması, ülkenin ileri teknolojiye sahip olma hususunda oldukça kararlı olduğunu göstermektedir. Çin ar-ge harcamalarında 2009 yılında Japonya'yı geçerek ABD'den sonra ikinci sırada yer aldı. Çin'in yakın zamanda ABD'yi de geçerek en çok ar-ge harcaması yapan ülke konumuna yükselmesi bekleniyor.

Çin ekonomisi için önemli olan, rekabet halinde bulunduğu diğer büyük ekonomilerin sahip olduğuna eş büyüklükte bir araştırmacı havuzuna ve araştırma kaynağına sahip olmasıdır. Çin, ar-ge faaliyetlerine ayrılan kaynaklar ve bu alanda çalışan işgücünün büyüklüğü açısından, ABD ve gelişmiş diğer ülkeler ile karşılaştırılabilir duruma yükselmiştir (Oktay, 2017: 285). Çin, birçok ileri teknoloji alanında sektörün lideri konumunda olmasa da çok gerisinde de değildir. Özellikle bilgi-işlem ve iletişim sektöründe dünyanın önde gelen üreticileri ile rekabet edebilir bir konumda yer alıyor (Oktay, 2017: 320). Çin'in teknolojik kapasitesini ve insan kaynağını geliştirme yeteneği, ülkeyi küresel teknoloji rekabetinde oldukça iddialı bir konuma getirmiştir.

Çin, ucuz işgücüne dayalı ekonomik yapısını, tedrici olarak daha verimli ve yenilikçi üretim süreçleri ile değiştirerek, sürdürülebilir ve dinamik bir yapıya kavuşturmaya çabalamaktadır. Çin bilim ve mühendislik alanlarında en fazla doktoralı insan kaynağına sahip ülke olarak dünyanın en büyük bilimsel işgücüne ev sahipliği yapıyor. Ar-ge harcamalarını istikrarlı bir şekilde arttıran Çin, bilim ve teknolojiye büyük bir küresel güç haline gelmiş bulunuyor.

Dünya sistemi analizcilerine göre, yaşanmakta olan küresel hegemonya mücadelesinde, birbirine yakın güçteki aktörler arasında, en belirleyici faktör, ülkelerin araştırma ve geliştirme öncelikleri olacaktır. Bir ülkenin genel olarak ileri teknoloji lideri olması, aynı zamanda, en çok artı değer yaratan sektörlerin o ülkede merkezlenmesi anlamına gelmektedir. Çin'in teknolojik kapasitesini ve nitelikli insan kaynağını geliştirme yeteneği, ülkenin küresel teknoloji rekabetinde oldukça önemli bir aktör olmasına yol açıyor. Çin, genel olarak teknolojiye lider konumunda olmasa da, bu konumdan aşılabilir uzaklıklarda değildir. Çin'in hegemonik bir güç olabilmesi için yalnızca bazı sektörlerde değil, birçok alanda teknoloji lideri olması gerekiyor.

3. Çin'in Askeri Gücü

Küresel hegemonya mücadelesinde önemli faktörlerden biri de askeri güçtür. Hegemonya konumuna yükselecek gücün ekonomik liderlikle birlikte askeri liderliği de elde etmesi gerekmektedir. Stockholm Uluslararası Barış Enstitüsü (SIPRI) raporuna göre, 2018 yılında ABD 649 milyar dolar ile en çok askeri harcama yapan ülke konumunu sürdürüyordu. ABD'nin ardından 250 milyar dolar ile Çin en çok harcama yapan ikinci ülke konumdaydı. Hindistan 66.5 milyar dolar ile üçüncü, Fransa 63.8 milyar dolar ile dördüncü, Rusya 61.4 milyar dolar ile beşinci ve Japonya 46.6 milyar dolar ile altıncı sırada yer alıyordu (SIPRI, 2019). ABD ve Çin birlikte dünya askeri harcamalarının büyük çoğunluğunu gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda bu iki ülke diğer ülkelerin kat kat üzerinde askeri harcama gerçekleştiriyor.

SIPRI raporuna göre, 2018 yılında ABD'nin askeri harcamalarının GSYİH'sine oranı yüzde 3.2 iken Çin'inki yüzde 1.9' idi. Hindistan'da bu oran yüzde 2.9, Fransa'da yüzde 2.3, Rusya'da yüzde 3.9, İngiltere'de yüzde 1.8, Almanya'da yüzde 1.2, Japonya'da yüzde 0.9, Güney Kore'de yüzde 2.6'ydı (SIPRI, 2019). 2018 yılında büyük güçler arasında en yüksek askeri harcama oranına

sahip ülke Rusya'ydı. Rusya'nın ardından en yüksek askeri harcama oranına sahip ülke ABD'ydı. Büyük ekonomiler arasında en düşük askeri harcama oranına sahip ülke Japonya'ydı. Çin'in askeri harcamalarının GSYİH'ye oranı Rusya, ABD, Hindistan ve Güney Kore'den düşükken İngiltere, Almanya ve Japonya'dan yüksekti.

Askeri harcamaların GSYİH'ye oranı ortalaması 2012-2017 yılları arası dönemde Çin'de yüzde 1.3 iken ABD'de yüzde 3.5, Rusya'da yüzde 4.4, Hindistan'da yüzde 2.5, İngiltere'de yüzde 2.0, Fransa'da yüzde 2.3, Japonya'da yüzde 1.0 ve Almanya'da yüzde 1.2'ydi (The State Council Information Office of the People's Republic of China, 2019: 28). 2012-2017 yılları arasında Çin'in savunma harcamalarının ekonomisine oranı ortalaması Rusya, ABD, Hindistan, İngiltere ve Fransa'nın gerisinde kalırken Almanya ve Japonya'dan yüksek olmuştur. Çin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üyeleri arasında en düşük askeri harcama oranına sahip olan ülke oldu.

Ülkelerin askeri güçlerini karşılaştıran Global Firepower'a (GP) göre, 2019 yılında dünya askeri güç sıralamasında ABD birinci, Rusya ikinci, Çin üçüncü sırada yer alıyordu. Çin'i sırasıyla Hindistan, Fransa ve İngiltere takip ediyordu (Globalfirepower, 2019a). Çin askeri harcama miktarında yaklaşık olarak Rusya'nın dört katı kadar harcama yapsa da GP askeri güç sıralamasında Rusya'nın gerisindeydi. ABD ise hem askeri harcama miktarı sıralamasında hem de askeri güç sıralamasında birinci sırada yer alıyor. ABD askeri harcamalar hususunda olduğu gibi askeri güç bakımından da açık ara önde yer alıyor.

Global Firepower sıralamasından farklı bir sıralama yapan Avustralya merkezli Lowy Enstitüsü'ne göre, Çin askeri kabiliyetler sıralamasında Asya'da ABD'den sonra ikinci sırada yer alıyordu. Lowy Enstitüsü'nün 2019 yılı için yayınladığı Asya Güç Endeksi'ne göre, ABD 94.7 puanla bölgede birinci sırada yer alırken Çin 66.1 ile ikinci sırada yer alıyor. ABD ve Çin'in ardından Rusya 57.2 puanla üçüncü sırada, Hindistan 44.2 puanla dördüncü sırada, Güney Kore 32.9 puanla beşinci, Kuzey Kore 30.6 puanla altıncı, Japonya 29.5 puanla yedinci sırada bulunuyor (Lowy Institute, 2019: 13). Çin donanması, yaklaşık 400 muharip gemisi ve denizaltısı ile dünyada ikinci büyük deniz gücü konumuna gelmiş bulunuyor. Çin donanma gücünü nicel olarak modernize ederken, sahip olduğu ikmal muharebe gemileri kıyıların çok ötesinde operasyon yapmasına olanak tanıyor (Benson and Zi 2020: 4).

Lowy Enstitüsünün Asya bölgesinde ülkelerin askeri güçlerini ölçmek için yaptığı savunma networku sıralamasında ABD 86 puan ile birinci sırada yer alırken Çin 24.1 puanla dokuzuncu sırada yer alıyordu. Savunma networku sıralamasında ABD'nin ardından Avustralya ikinci, Güney Kore üçüncü, Japonya dördüncü, Singapur beşinci, Yeni Zelanda altıncı, Malezya yedinci ve Hindistan sekizinci sırada yer alıyordu (Lowy Institute, 2019: 18). Low Enstitüsü'nün askeri yetenekler sıralamasında Asya-Pasifik bölgesinde ABD'den sonra ikinci sırada yer alan Çin, savunma ilişkileri sıralamasında oldukça gerilere düşmektedir. Bu durum Çin'in askeri girişimlerinde yakın çevresini ikna etme hususunda yeteri kadar başarılı olamadığını gösteriyor.

ABD'nin askeri alandaki küresel hâkimiyeti ve öncülüğü, uzun zamandır devam eden sivil ve savunma alanı ile alakalı ar-ge çalışmalarına yapılan oldukça büyük yatırımlardan kaynaklanıyor. Askeri kapasitesini hızlı bir şekilde arttırsa da Çin'in, yakın zamanda ABD ile denk bir duruma gelmesi beklenmiyor (Ahrari, 2011: 311-312). Yakın zamanda askeri harcama miktarında ABD'yi yakalasa bile Çin'in, ABD'nin sahip olduğu askeri teknoloji ve güce erişmesinin oldukça zaman alacağı genel bir kabul gördüğünü söylemek gerekir.

Askeri kapasitesini geliştirmek için büyük reformlar yapmış olmasına rağmen, Çin ordusu hâlâ ani müdahale kapasitesine erişememiş bulunuyor. Ani müdahale yeteneği için gerekli uzun menzilli nakliye uçakları vb. ihtiyaçlar henüz tam olarak giderilememiştir. Çin'in askeri kuvvetlerini, dünyadaki herhangi başka bir yere hızlı bir şekilde konuşlandırma yeteneğinin yeteri kadar geliştiği söylenemez (Shambaugh, 2016: 308-9). Askeri kabiliyetlerinde büyük gelişmeler

göstermesine ve özellikle bölgesel olarak büyük bir caydırıcı güç haline gelmiş olsa da, Çin'in küresel ölçüde etkin olabilecek bir güce eriştiğini söylemek mümkün değil.

Dünya sistemi analizcilerine göre, hegemonya konumuna yükselen aktörler ekonomik üstünlükle birlikte askeri üstünlüğü de elde ederler. Küresel hegemonya mücadelesinde kaynaklarını yoğun olarak askeri alana yönlendiren aktörler ise yeteri kadar başarı gösteremezler. Çin, ABD'den sonra en çok askeri harcama yapan ülke konumuna gelmiş bulunuyor. Fakat ülke, askeri harcamalarının GSYİH'sine oranını yüzde 2'nin altında tutmaya özen göstermektedir. Çin'in hegemonya mücadelesinde başarılı olabilmesi için askeri harcamalarını düşük düzeyde tutması şu an için büyük önem taşıyor.

4. Çin'in Yumuşak Gücü

Küresel hegemonya mücadelesinde belirleyici faktörlerden biri de yumuşak güç unsurlarıdır. Hegemonya konumuna yükselen güçlerin ekonomik ve askeri liderlikle birlikte kültürel liderliği de elde etmeleri gerekmektedir. Çin'in en önemli yumuşak güç kaynağı olan kültürü, oldukça zengin ve çeşitlilik arz etmektedir. Çin'in sanat, spor ve turizm alanında gösterdiği performans da bunun en önemli göstergesidir. Çin, UNESCO sıralamasında ikinci en yüksek Dünya Mirası varlığına sahip ülkedir. Son yıllarda açılan yüzlerce Konfüçyüs Enstitüsü, Çin'in yumuşak gücünün artmasına büyük katkı sunuyor. Huawei ve Alibaba gibi küresel başarı kazanmış markalara ev sahipliği yapması, yumuşak gücü açısından oldukça önem arz ediyor (Portland, 2018: 89-90).

Çin birçok alanda olduğu gibi kültürel alanda da dünyanın en geniş pazar potansiyeline sahiptir. Hızlı kentleşme ve hızlı büyüyen dijital ekonomi, kültürel ürünlere yönelik yoğun bir iç talep yaratıyor. Çin'in oldukça geniş rakamlara ulaşan orta sınıfı, kültürel ürünlere büyük harcama yapıyor (Zhang, 2018: 73). Çin öncelikle genişleyen orta sınıfına ve milenyum kuşağına ulaşmayı hedefliyor. Bu hedef kitlesine erişim için futbol gibi popüler kültür unsurları büyük bir önem taşıyor. Çin'in son yıllarda özellikle futbol alanında göstermiş olduğu başarı, bunun en önemli göstergesidir. Çin dünya çapında popüler futbolcuları transfer ederek, Çin futbolunun hem içeride hem de dışarıda büyük bir seyirci kitlesine kavuşmasını sağlamış bulunuyor.

Çin diplomatik temsilcilik sayısında 2019'da ABD'yi geçerek birinci sıraya yükseldi. 2019 yılı diplomatik temsilci sıralamasında 276 temsilcilik ile Çin birinci, 273 temsilcilik ile ABD ikinci, 267 temsilcilik ile Fransa üçüncü, 247 temsilcilik ile Japonya dördüncü, 242 temsilcilik ile Rusya beşinci sırada yer aldı. Çin, 2016'da ABD ve Fransa'nın ardından üçüncü sırada yer alıyordu (Buchholz, 2019). Kısa sürede ABD ve Fransa'yı geride bırakarak diplomatik temsilcilik alanında küresel liderliği ele geçirmesi, Çin'in artmakta olan küresel etkinliğinin göstergesidir. Çin'in dünya ekonomisinde ve ticaretinde artan gücü diplomatik etkinliğini de arttırmaktadır.

Washington merkezli Center for Strategic and International Studies (CSIS) 2019 Kasım ve Aralık aylarında, Korona virüsünün Çin'den ortaya çıkıp dünyaya yayılmasından önce, yaptığı kamuoyu araştırmalarına göre, Çin'in Güneydoğu Asya'daki politik ve ekonomik etkisi giderek artmaktaydı. Rapora göre, katılımcıların yüzde 94,5'i, Çin'i bölgedeki en çok siyasi güç ve etkiye sahip üç ülkeden biri olarak görüyorlardı. ABD'yi seçenlerin oranı ise yüzde 92 de kalmaktaydı (CSIS, 2020: 7). Katılımcıların yine yüzde 94,5 Çin'i gelecek 10 yılda politik güç ve etki bakımından en önemli üç ülkeden biri olarak görürken, ABD'yi seçenlerin oranı yüzde 77 olmuştur. Bu veriler ABD ve Çin arasındaki güç açığının giderek artma eğiliminde olduğunu göstermektedir (CSIS, 2020: 8). Katılımcıların yaklaşık yüzde 98'i bölgedeki en çok ekonomik güç ve etkiye sahip üç ülkeden biri olarak Çin'i görmektedir. ABD için bu oran yüzde 70,6 olmaktadır (CSIS, 2020: 10). Gelecek 10 yıldaki en çok ekonomik güç ve etkiye sahip üç ekonomiden biri olarak Çin'i görenlerin oranı yüzde 96 iken, ABD'yi görenlerin oranı 56.7 ve Japonya'yı görenlerin oranı ise yüzde 56.2

olmuştur (CSIS, 2020: 11). Her ne kadar Çin'in ekonomik ve politik güç ve etkisinin artması beklense de, ülkenin uluslararası rolü üzerinde herhangi bir konsensüs oluşmamış gözükmektedir. Katılımcıların yüzde 53'ü Çin'in bölgedeki rolünün bir şekilde olumlu olduğunu düşünürken, yüzde 46'sı ise olumsuz olduğu kanaatinde (CSIS, 2020: 13). CSIS raporu ABD ve Çin arasında devam eden ticaret savaşları, Korona virüsü ve Hong Kong meseleleri üzerinde giderek gerginleşen ilişkilerinin ortasında yayınlanması bakımından önem taşıyor. CSIS raporunu hazırlayanlar, her ne kadar kamuoyu yoklamaları Korona virüsünün ortaya çıkmasından önce yapılmış olsa da, raporun hala bölgedeki genel trendi yansıtmakta olduğunu belirtmektedirler. Korona virüsünün ortaya çıkardığı şok etkiler henüz tam olarak kestirilemese de, salgının bölgedeki ve dünyadaki genel eğilimi daha hızlandırması olasılığı çok daha yüksektir.

Tsinghua Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Dekanı ve 2008 yılında *Foreign Policy* dergisi tarafından dünyanın en iyi 100 kamu entelektüelinden biri seçilen Yan Xuetong'a göre, Çin'in yumuşak gücü, askeri gücünün ilerisinde olsa da, ekonomik gücünün gerisindedir. Çin'in temel hedefi, sosyal kurumlarda reform yoluyla yaratılacak olan uyumlu toplumdur. Çin'in yumuşak gücünü arttırabilmesi için güçlü toplumsal kurumlar ile sosyal adaletin sağlanması gerekiyor (Yan, 2006). Çin, ekonomik ve askeri olarak güçlü olsa dahi, sosyal adaleti ve toplumsal uyumu sağlamadığı müddetçe yumuşak gücü sınırlı kalacaktır.

Çin'in yakın çevresinin ötesinde pek fazla bir yumuşak gücü bulunmuyor. Çin'in kültürel kaynakları ne kadar çeşitlilik arz etse de, yaşam biçimi, başka yerlerde taklit arzusu uyandırmada yeteri kadar başarı gösterememiştir (Gelber, 2010: 402). Çin diplomasisi, dünyanın birçok bölgesindeki uyuşmazlıklarda veya büyük uluslararası meselelerde yeteri kadar etkili olamamıştır. Çin'in, küresel olayları şekillendirmede ve problemlerin çözümünde etkin biçimde katkıda bulunduğu söylenemez (Shambaugh, 2016: 333). Çin'in başkalarını kendi çıkarlarıyla aynı çizgiye çekme hususunda da pek de başarı gösterememektedir.

Kendi ülkesinde dahi Batının kültürel etkisine karşı yetersiz kalan Çin, entelektüel ve kültürel açıdan dünya genelinde küçük çaplı bir etkiye sahiptir (Kroeber, 2017: 350). Çin üniversiteleri, dünyadaki en iyi üniversiteler arasında henüz sınırlı bir varlık göstermektedir. 2019 yılı dünya üniversiteleri sıralamasında ilk yüzde 10 Çin üniversitesi yer alırken, ABD'den 29 üniversite, Japonya'dan 5 üniversite, Güney Kore'den ise 5 üniversite sıralamada yer aldı (Top Universities, 2019).

Çin'in ekonomik başarısı, Konfüçyüs Enstitüleri ve gelişmekte olan ülkelere yapmakta olduğu ekonomik yardım programları ülkenin yumuşak gücünü arttırıyor. Çin'in komşuları üzerindeki iddialarını dizginlemesi, kendini daha fazla eleştirebilmesi ve sivil toplum üzerindeki kısıtlamaları kaldırması yumuşak gücünün daha da artmasına yol açacaktır. Bunun aksine, otoriter uygulamalara devam etmesi ise yumuşak gücünün sınırlı kalmasına yol açacaktır. Çin'in üstesinden gelmesi gereken en temel sorun, yumuşak gücün asıl aracı olarak hükümeti görmesidir. Xinhua ile Çin Merkez Televizyonu'nu (CCTV) CNN ve BBC'nin rakipleri yapma yönündeki çabaların şimdiye kadar başarısız olmasının temel nedeni hükümetin aşırı kontrolüdür (Nye, 2016: 62). Çin'in politik sistemi, yumuşak güç istekleri ile uyuşmazlık içinde olmaya devam ediyor (Portland, 2018: 90). Hükümetin doğrudan propaganda aracı haline gelme tehlikesi ile karşı karşıya olan bu haber merkezleri, uluslararası alanda güvenilir olmaktan uzaktır. Merkezi hükümetin güdümündeki girişimler yerine, sivil toplumun temel aktör olduğu girişimlerin önünün açılması, ülkenin yumuşak gücünü daha da arttıracaktır.

Çok sayıda ülke ile iyi ilişkiler içinde olsa da Çin'in, müttefik olduğu ülke sayısı yok denecek kadar azdır. Son yıllarda uluslararası kurum ve kuruluşlarda daha aktif ve yapıcı bir rol olsa da Çin, uluslararası arenada izole bir durumdan tam olarak kurtulamamıştır. Doğu Asya ülkelerinin büyük çoğunluğu, Çin ile artan ekonomik ilişkilerinden büyük yararlar sağlasalar da, Çin'in stratejik

niyetlerine karşı temkinli davranıyorlar (Kroeber, 2017: 350). Çin'in yakın komşuları ülkenin ekonomik gelişmesinden büyük yararlar elde etmelerine rağmen, Çin'in güç ve etkisinin aşırı büyümesinden kaygı duymaktadırlar. Çin'i dengelemek için ABD başta olmak üzere Japonya, Rusya ve Hindistan gibi ülkelerle de ilişkilerini geliştirme çabasına girmektedirler.

Uluslararası arenada Çin çok sayıda ülke ile verimli ilişkiler içinde olsa da, Çin'in müttefik olduğu devlet neredeyse yoktur. Çin'in iyi ilişkiler içinde bulunduğu ülkeler dahi, Çin ile belli bir mesafede durmayı tercih etmektedir. Uluslararası politikada Çin'in norm, değer ve politikalarını benimseyip takip etmek isteyen ülke de yok denecek kadar azdır. Çin'in ekonomik modeli ülke için oldukça etkili olsa da, küresel bir düzen kurmak için aktarılabılır olmaktan da uzaktır. Çin'in tarihi ve kültürü çok sayıda yumuşak güç unsuru barındırır da, ülkenin otoriter yönetimi, Çin'in potansiyellerinin tam olarak gün yüzüne çıkmasına mani olmaktadır. Küresel hegemonya mücadelesinde Çin'in başarılı olabilmesi için yumuşak güç unsurlarına çok daha fazla öncelik vermesi gerekmektedir. Ülkelerin uluslararası alandaki eylemlerinin meşruluğu açısından yumuşak güç oldukça önemlidir.

4.1. Çincenin Uluslararası Kullanımı

Küresel hegemonya mücadelesinde dolaylı hegemonya araçlarından birisi de ülkenin dilinin uluslararası dil konumuna gelmesidir. Ülkeler hegemonya konumuna yükseldikçe dillerinin uluslararası ticarete ve diplomasideki kullanımını yaygınlaştırmaya başlar. Çin'in büyüyen küresel kültürel nüfuz alanının en önemli yönlerinden biri, dünyada Çinceyi ve Çin kültürünü teşvik etmek için kurulan üniversite seviyesindeki "Konfüçyüs Enstitüleri" ve orta seviyedeki "Konfüçyüs Sınıfları"dır. Son yıllarda dünyada Konfüçyüs Enstitüleri'nin kurulması konusunda güçlü bir eğilim bulunuyor. 2010 yılına kadar 76 ülkede 400'den fazla Konfüçyüs Enstitüsü ya da Konfüçyüs Sınıfı kuruldu. Çin 2020 itibarıyla bu sayıyı 1000 üzerine çıkarmayı hedefliyor (Shambaugh, 2016: 268). 2018 yılında dünya çapında sahip olunan kültür merkezi açısından Fransa 931 merkezle birinci, Çin 531 merkezle ikinci, İngiltere 191 merkezle üçüncü, Almanya 151 merkezle dördüncü, ABD 105 merkezle beşinci ve Portekiz 90 merkezle altıncı sırada yer alıyordu (Sishuwa, 2019). Çin'in ekonomik yükselişi, Çinceye yönelik sürekli artan bir talep yaratıyor. Çin'in giderek artan sayıda ülkenin en büyük dış ticaret ortağı haline gelmesi, Çincenin Doğu Asya başta olmak üzere uluslararası ticarete kullanımını yaygınlaştırmaktadır.

İngilizce, Mandarin Çincesi ve İspanyolca, dünyanın en yaygın kullanılan dilleridir. İngilizce, açık ara dünyanın en yaygın konuşulan dili konumundadır. Dünya çapında yaklaşık 1.5 milyar kişi İngilizce konuşabiliyor. İngilizceden sonra en yaygın konuşulan dil 1.15 milyar ile Çince (Worldatlas, 2018). Mandarin Çincesi dünyada en çok konuşulan ana dil konumunda olsa da, Çincenin yurtdışında kullanımı oldukça sınırlıdır. Çincenin yurt dışında kullanımı giderek artmakta olsa da İngilizcenin kazandığı uluslararası pozisyonun sarsılması oldukça zor olacaktır.

Doğu Asya toplumlarının ekonomik alandaki başarıları, bölgenin geleneksel kültürünün ve Konfüçyüsçülüğün yeniden canlanışını beraberinde getirmektedir. Konfüçyüsçülüğün canlanışı bir anlamda Avro-Amerikan'ın kültürel hegemonyası karşısında yerli özelliğinin dile getirilerek kendini yeniden konumlandırma arayışının da bir yansımasıdır (Dirlik, 2010: 210-211). Küresel kültürün içinde "Çinli" kimliğin öne çıkarılması, bir yandan Avro-Amerikan hegemonyasına karşı durma anlamına gelirken, diğer yandan da yeni bir kültürel hegemonya kurma isteğinin dışavurumudur (Dirlik, 2010: 215). Çin'in geleneksel kültürüne yeniden atıf, bir yandan mevcut dünya düzenine meydan okuma anlamına gelirken diğer yandan yeni bir hegemonya inşa etme isteğinin göstergesidir.

Dolaylı hegemonya araçlarından biri ülkenin dilinin uluslararası dil, yani *lingua franca* olmasıdır. Mandarin Çincesi açık ara dünyanın en çok konuşulan anadili konumunda olsa da, Çincenin yurtdışında kullanımı oldukça sınırlıdır. Çin'in, Doğu Asya başta olmak üzere, dünya ekonomisindeki merkezi konumu, Çin diline ve kültürüne yönelik bölgesel ve küresel bir talep yaratmaktadır. Çin, Doğu Asya bölgesindeki ülkelerin en önemli ihracat pazarı ve dış yatırım kaynağı haline geldikçe, Çincenin Doğu Asya özelinde kullanımının giderek artması muhtemeldir. Çincenin yurt dışında kullanımı giderek artmakta olsa da İngilizcenin kazandığı uluslararası pozisyonun sarsılması oldukça zor olacaktır.

Sonuç

Çin, dünya ekonomisinde ve ticaretinde oldukça merkezi bir konuma yükselmiş bulunuyor. Çin, nominal değerler bakımından dünyanın ikinci büyük ekonomisi, satın alma gücü paritesi açısından da dünyanın en büyük ekonomisi konumundadır. Çin çok sayıda ülkenin en büyük ticaret ortağı, dış yatırım kaynağı ve pazarı haline geldi. Çin'in dünya ekonomisinde ve ticaretinde artan ağırlığı, Doğu Asya başta olmak üzere, giderek artan sayıda ülke ile asimetrik bir ilişkiye yol açmaktadır. Bu asimetrik ilişki, daha fazla ülkenin dış işlerinde Çin'e öncelik vermesine ve Çin'in yörüngesine girmesine yol açmaktadır. Korona virüsünün şok edici etkilerinin sonuçları henüz tam olarak gün yüzüne çıkmamış olsa da, salgının dünya sistemindeki ekonomi politik bu genel eğilimi daha da hızlandırması kuvvetle muhtemeldir.

Çin, birçok güç parametresinde önemli ilerlemeler göstermiş olmasına rağmen, çok sayıda yapısal problemle karşı karşıyadır. Dünyanın en büyük ekonomileri arasında olmasına rağmen, kişi başına düşen gelir açısından, orta gelir seviyesindeki ülkeler arasında yer almaktadır. Çin, dünya üretiminde ve ticaretinde oldukça merkezi bir konuma gelmiş olsa da, dünya finans sisteminde belirleyici olmaktan uzaktır. Çin'in sermaye birikiminin merkez üssü ve dolayısıyla hegemonik güç olabilmesi için üretim ve ticaretin yanında finans alanında da merkezi konuma yükselmesi gerekmektedir. Çin, teknoloji alanında da önemli başarılar elde etmesine rağmen, küresel ölçekte teknoloji lideri olmaktan uzaktır. Çin askeri açıdan da küresel bir rol üstlenmekten uzaktır. Küresel ölçekte norm ve değerler üreten bir aktör olmaktan da uzak olan Çin, yumuşak güç alanında da sınırlı bir etkiye sahiptir. Kısa vadede, Çincenin uluslararası geçerli dil ve renminbinin de uluslararası geçerli para birimi olması beklenmemektedir.

Bütün bu eksikliklere rağmen Çin, dünya sisteminde giderek artan bir şekilde daha merkezi bir rol oynayacaktır. Çin, küresel hegemonya mücadelesinde en geniş potansiyellere sahip aktördür. Çin'in farklı güç parametrelerinde sahip olduğu kabiliyetler, ülkeyi küresel hegemonya mücadelesinin en önemli adayı haline getirmektedir. Fakat Çin'in sahip olduğu bu kabiliyetler, şu an için hegemonik bir güç olmasına yetecek düzeyde değildir. Çin'in küresel ölçekte hâlâ sınırlı bir gücü ve etkisi bulunmaktadır.

Çin, hegemonya konumuna yükselen diğer güçlerin yaptığına benzer şekilde dünya meselelerinden uzak durmaya özen göstermektedir. Çin kaynaklarını uluslararası askeri ve politik meselelere müdahil olmak yerine, ekonomik gelişmeye ayırmaktadır. Çin'in temel önceliğini ekonomik alana vermesi, sermaye birikiminin merkez üssü ve hegemonik güç olma mücadelesinde ülkeye büyük avantajlar sağlamaktadır.

Kaynaklar

Ahrari, Ehsan M. (2011), *Büyük Güçler Hegemona Karşı: Rusya, Çin ve Hindistan'ın Yükselişi*, Çev. Erhan Baltacı, İstanbul: Avangart Yayınları.

Arrighi, Giovanni (2009), *Adam Smith Pekin'de 21. Yüzyılın Soykütüğü*, Çev. İbrahim Yıldız, İstanbul: Yordam Kitap Yayınları.

Benson, Jeff ve Zi, Yang (2020), Party on the Bridge Political Commissars in the Chinese Navy, CSIS, *Center for Strategic and International Studies*, Washington D.C. 20036.

Bloomberght, 2019, *Amerikalı şirketler ve Huawei aynı kaderi paylaşıyor*, Bloomberght, 27.05.2019, <https://www.bloomberght.com/huaweizhengfei-amerikalı-sirketler-ve-huawei-ayni-kaderi-paylasiyor-2221819>, (Erişim: 28.05.2019).

Buchholz, Katharina (2019), *China Has Most Diplomatic Ties, Overtaking U.S.*, Statista, 28.11.2019, <https://www.statista.com/chart/20138/countries-with-most-diplomatic-missions-in-the-world/>, (Erişim: 29.11.2019).

Cai, Peter (2017), *Understanding China's Belt and Road Initiative*, Lowy Institute, 22.03.2017, <https://www.lowyinstitute.org/publications/understanding-belt-and-road-initiative>, (Erişim: 26.06.2019).

Chin, Gregory (2017) “Çin'in Parasal Gücünün Yükselişi”, Ed. Eric Helleiner; Jonathan Kirshner, *Yeni Çin Seddi: Çin'in Uluslar arası Para İlişkilerinde Güç ve Siyaset*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 151-172.

China Power (2020): *Is China a Global Leader in Research and Development?*, China Power 16.06.2020, <https://chinapower.csis.org/china-research-and-development-rnd/>, (Erişim: 12.03.2020).

CSIS, 2020: *Power, Norms and Institutions The Future of the Indo-Pacific from a Southeast Asia Perspective*, A Report of the CSIS Southeast Asia Program Results of a CSIS survey of Strategic Elites, , Co-directors, Michael Green, Amy Searight, Principal Investigators, Patrick Buchan Brian Harding, June 2020, New York: Center for Strategic and International Studies (CSIS)

Dirlik, Arif (2010): *Postkolonyal Aura Küresel Kapitalizm Çağında Üçüncü Dünya Eleştirisi*, Çev. Galip Doğduaslan, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Gelber, Harry G. (2010), *MÖ 1100'den Günümüze Çin ve Dünya Ejder ve Yabancı Deccallar*, Çev. H. Hülya Kocaoluk, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Globalfirepower (2019a), *Military Strength Ranking, Global Firepower*, 2019, <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp#additionalNotes>, (Erişim: 10.05.2019).

Helleiner, Eric ve Kirshner, Jonathan (2017), “Çin'in Uluslararası Para İlişkilerinin Politikası”, Ed. Eric Helleiner; Jonathan Kirshner, *Yeni Çin Seddi: Çin'in Uluslararası Para İlişkilerinde Güç ve Siyaset*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, s.13-30.

Hu, Angang (2017), Five Major Scale Effects of China's Rise on the World, Discussion Paper 19, *China Policy Institute*, Nottingham: The University of Nottingham.

Ikenberry, G. John (2008), *The Rise of China and the Future of the West Can Liberal System Survive?*, Foreign Affairs, January/February 2008

<https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/2008-01-01/rise-china-and-future-west>, (Erişim: 21.06.2019).

IMF, 2018: *International Monetary Fund, 2018*, World Economic Outlook Database, 2018 <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weorept.aspx?pr.x>, (Erişim: 06.10.2019).

Jacques, Martin (2016), *Çin Hükmettiğinde Dünyayı Neler Bekliyor?*, Çev. Sami Oğuz, Ankara: Akılçelen Kitaplar.

Johnson, Steve (2019a), *The Great Haul of China, Illustrated*, Finacial Times, 19.11.2019, <https://www.ft.com/content/4975eb8a-0ab6-11ea-bb52-34c8d9dc6d84>, (Erişim: 22.11.2019).

Johnson, Steve (2019b), *China's Trade Dominance Dealt a Blow After US Gains*, Finacial Times, 20.11.2019, <https://www.ft.com/content/c9665df6-0ab7-11ea-b2d6-9bf4d1957a67>, (Erişim: 22.11.2019).

Kroeber, Arthur R. (2017), *Çin Ekonomisi Herkesin Bilmesi Gerekenler*, Çev. Mehmet Mazı, Ankara: Buzdağı Yayınevi.

Lowy Institute (2019), *Lowy Institute Asia Power Index 2019*, Researchers: Herve Lemahieu and Bonnie Bley, Sydney: Lowy Institute.

MacCormack, James (2019), *The risks are rising that the dolar could lose its special global standing*, CNBC, 09.06.2019, <https://www.cnbc.com/2019/06/07/the-risks-are-rising-that-the-dollar-could-lose-its-special-global-standing.html>, (Erişim: 10.06.2019).

Maddison, Angus (2001), *The World Economy: A Millennial Perspektive*, Paris: OECD.

Mead, Walter Russel (2019), *Incredible Shrinking Europe*, 11.02.2019, <https://www.wsj.com/articles/incredible-shrinking-europe-11549928481>, (Erişim: 13.02.2019).

Mearsheimer, John J. (2006), "China's Unpeaceful Rise", *Current History*, April 2006, Vol, 105, Issue. 690, 160-163

Minqi, Li (2017), *Çin ve 21. Yüzyıl Krizi*, Çev. Tulga Buğra Işık, İstanbul: Yazılama Yayınevi.

Murphy, Andrea; Ponciano, Jonathan; Hansen, Sarah ve Touryalai, Halah (2019), *Global 2000 The World's Largest Public Companies*, Forbes, 15.05.2019, <https://www.forbes.com/global2000/#16c9025a335d>, (Erişim: 27.05.2019).

Nye, Joseph S. (2016), *Amerikan Yüzyılı Bitti Mi?*, Çev. Burç Beřgül, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul: Röle Akademik Yayıncılık

OECD (2014), *OECD Science, Technology and Industry Outlook 2014*, OECD 2014, <http://ifuturo.org/documentacion/Science%20Technology%20and%20Industry%20Outlook%202014.pdf>, (Erişim: 14.05.2019).

OECD, (2019a), *Gross Domestic Spending on R&D*, <https://data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm>, (Erişim: 13.10.2019).

OECD, (2019b), *Researchers*, OECD, <https://data.oecd.org/rd/researchers.htm>, (Erişim: 13.05.2019).

Oktaç, Fatih (2017), *Çin Ekonomi ve Politika Yeni Büyük Güç ve Değişen Dünya Dengeleri*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Portland, (2018), *The Soft Power 30, A Global Ranking of Soft Power 2018*, USC Center on Public Diplomacy, Washington, DC. Portland.

PwC, (2017), *The World in 2050: How will the Global Economic Order Change?*, PwC, Price Waterhouse Coopers, February 2017, <https://www.pwc.com/gx/en/world-2050/assets/pwc-world-in-2050-slide-pack-feb-2017.pdf>, (Erişim: 12.11.2019).

Raid, Nagwa (2012), *Changing Patterns of Global Trade*, International Monetary Fund, Washington, D.C. IMF

Scott, David (2008), *The 21st Century as Whose Century?*, *Journal of World-Systems Research*, Vol. XIII, Number. 2, 96-118.

Shambaugh, David (2016), *Çin Küreselleşme Yolunda*, Çev. Latif Boyacı, İstanbul:Yarın Yayınları.

SIPRI, (2019), *Trends in World Military Expenditure, 2018*, Tian, Nan; Fleurant, Aude; Kuimova, Alexandra; Wezeman, Pieter D. and Wezeman, Siemon T. Ed. (2019): SIPRI Fact Sheet April 2019, 29.04.2019, s.2, https://www.sipri.org/sites/default/files/2019-04/fs_1904_milex_2018.pdf, (Erişim: 08.05.2019).

Sishuwa, Sishuwa (2019), *Cultural Imperialism with Chinese Characteristics*, Mail Guardian,31.05.2019, <https://mg.co.za/article/2019-05-31-00-cultural-imperialism-with-chinese-characteristics>, (Erişim: 12.11.2019).

Statistics Times, (2018), *GDP Indicators 2018*, <http://statisticstimes.com/economy/projected-world-gdp-ranking.php>, (Erişim: 06.10.2019).

SWIFT, (2018), *Hong Kong, United Kingdom, Mainland China – Leading RMB Internationalisation*, SWIFT, RMB Tracker, April 2018, <https://www.swift.com/resource/rmb-tracker-january-2018-special-report>, (Erişim: 16.08.2019).

SWIFT, (2019), *Rise of the Chinese Influence Strengthens RMB Demand*, SWIFT, 05.06.2019, <https://www.swift.com/news-events/news/rise-of-the-chinese-influence-strengthens-rmb-demand>, (Erişim: 16.08.2019).

The State Council Information Office of the People's Republic of China(2019), *China's National Defense in the New Era*, *The State Council Information Office of the People's Republic of China*, Beijing, Foreign Languages Press, July 2019.

The World Bank, (2019a), *DataBank / World Development Indicators*, GDP (Current US Dolar), The World Bank, 2019, https://databank.worldbank.org/country/CHN/556d8fa6/Popular_countries, (Erişim: 06.10.2019).

The World Bank, (2019b) *DataBank, World Development Indicators*, The World Bank, GDP, PPP, 2019, <https://databank.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/1ff4a498/PopularIndicators>, (Erişim: 06.10.2019).

Top Universities (2019) *QS World University Ranking 2019*, <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2020>, (Erişim: 12.06.2020).

Tüter, Mustafa (2018), *Çin Gücü Statükoya Karşı Yeni Güç Arayışları*, İstanbul: Kopernik Kitap.

Wallerstein, Immanual (2005), *Modern Dünya-Sistemi*, II. Cilt, Çev. Latif Boyacı, İstanbul: Bakış Yayınları.

Wallerstein, Immanual (2011), *Dünya-Sistemleri Analizi*, Çev. Ender Abadođlu, Nuri Ersoy, İstanbul, bgst Yayınları.

Walter, Carl E. ve Howie, Fraser J.T. (2013), *Kızıl Kapitalizm Çin'in Olađanüstü Yükselişinin Kırılgan Finansal Temeli*, Çev. Sinan Aslaner, İstanbul: abm Yayınevi.

WIPO, (2019b), *Which Countries Specialize in Which Technologies Fact and Figures Patents and Utility Models PCT Top Tech Fields*, WIPO, May 2019, <https://www.wipo.int/edocs/infogdocs/en/ipfactsandfigures2018/>, (Erişim: 14.05.2019).

WIPO, (2019a), *WIPO 2018 IP Services: Innovators File Record Number of International Patent Applications, With Asia Now Leading*, 19.03.2019, https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2019/article_0004.html, (Erişim: 14.05.2019).

WIPO, (2019c), *World Intellectual Property Reporty Report 2019 Geography of Innovation: Local Hotspots, Global Networks*, Genova: WIPO, World Intellectual Property Organization.

Worldatlas, (2018), *The World Most Spoken Languages*, 06.07.2018, <https://www.worldatlas.com/articles/most-popular-languages-in-the-world.html>, (Erişim: 23.05.2019).

WorldBank (2020), *The World Bank, Databank, World Development Indicators*, <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>, (Erişim: 10.06.2020).

Yan, Xuetong (2006), The Path for China to Increase its 'Soft Power', *China and World Affairs*, Vol.2, No.1, April 2006

Zhang, Yuwi (2018), "China Goes Global: Why China's Global Cultural Stragy Needs Flexibility", *The Soft Power 30, A Global Ranking of Soft Power 2018*, Washington, DC: Portland, USC Center on Public Diplomacy, 70-74.